

Om de leerling

passend onderwijs maken we samen

INHOUD

Doorgaande lijnen	1
Zorgwekkend ziekteverzuim	2
Thuiszitters	3
Van VSO naar arbeid	4
Bovenschoolse arrangementen	5
Inzet protocollen	6
Onderwijs-zorgarrangementen	7
Onderwijs en opvang in een schoolinterne voorziening	8
Passend onderwijs zonder thuiszitters	9
Partners in de school	10
Versterken regulier onderwijs	11

Passend onderwijs maken we samen

Dat kan niet anders. Alleen door samenwerking tussen onderwijs, (jeugd)hulp, leerplicht, ouders en jongeren kan het recht op onderwijs waargemaakt worden. Door de handen ineen te slaan, samen te zoeken naar creatieve oplossingen en het belang van de eigen instelling ondergeschikt te maken aan dat van de leerling. Alleen dan kan ieder kind zich optimaal ontwikkelen en kunnen we met elkaar voorkomen dat leerlingen zonder onderwijs thuis komen te zitten. In deze krant een bonte mix van praktijkvoorbeelden waarin wordt samengewerkt, nieuwe wegen worden gevonden en successen worden behaald. Natuurlijk is dit beeld niet volledig en gebeurt er nog veel en veel meer. Wat de krant laat zien is dat samenwerking passend onderwijs mogelijk maakt. Dat het niet altijd heel ingewikkeld hoeft te zijn, als we maar gebruik maken van de mogelijkheden die er zijn. En als we maar creatief durven zijn en het gewoon doen! In het belang van het kind. Om de leerling. Met elkaar.

In deze krant leest u rond verschillende thema's interviews met mensen uit de praktijk, de mensen die passend onderwijs handen en voeten geven. We wensen u veel leesplezier en vooral veel inspiratie.

De juiste actie op het juiste moment

DOORGAANDE LIJNEN

Van basisschool naar voortgezet onderwijs en in een rechte lijn door naar het vervolgonderwijs. Overgangen die helaas niet voor ieder kind soepel verlopen. En dus het risico van schooluitval in zich dragen. Hoe zorg je er als school of als samenwerkingsverband voor dat alle leerlingen binnenboord blijven, ook als zij de overstap naar een andere school(soort) maken?

Het Deltion College in Zwolle houdt nieuwe leerlingen goed in de gaten. Renske Venhuizen is directeur Studentenzaken en geeft onder meer leiding aan het Studenten Succes Centrum (SSC), de tweedelijns voorziening van het Deltion College.

Hoe begeleiden jullie de overgang van vmbo naar het Deltion College?

'Onze studenten zijn afkomstig uit een enorme regio. Uit onderzoek blijkt dat jongeren die ver moeten reizen om naar school te gaan, potentieel risico lopen om uit te vallen. Daar komt bij dat de overgang van vmbo naar mbo sowieso kwetsbaar is. Deze leerlingen

zijn gemiddeld twee jaar jonger dan leerlingen op havo en vwo als ze de overstap maken en daarbij nog eens wat minder vaardig op een aantal terreinen. Onder meer vanwege deze kwetsbare overgang hebben we de infrastructuur rond de intake strak en waterdicht georganiseerd. Wat daarin cruciaal is, is dat automatisch en op het juiste moment de juiste acties worden ondernomen. Dat is niet afhankelijk van een goedwillende docent, maar geborgd in het systeem.'

Hoe werkt dat in de praktijk?

'Bij het minste vermoeden dat een nieuwe student extra zorg nodig zal hebben, springt bij ons het licht op oranje. Meestal wordt er contact opgenomen met de vo-school. Bij de intake schuift in zo'n geval meestal ook iemand aan van het SSC en de procedure wordt extra zorgvuldig doorlopen. De vraag die we ons stellen is of deze student een potentiële kandidaat is voor extra begeleiding. Als dat zo is, gaat de aanvraag lopen. Er wordt een concept-begeleidsplan geschreven dat direct bij de start van het schooljaar in werking treedt.'

Ziekteverzuim als signaal

Is een zieke leerling werkelijk ziek? Ook al vermoeden school en leerplicht dat er andere problemen schuilgaan achter een ziekmelding; zij missen de handvatten om ziekteverzuim te onderzoeken. In de regio IJsselland werd daarom ondersteuning gezocht van een jeugdarts. Onder de noemer Ziekteverzuim als signaal (ZAS) startte al in 2005 een aanpak om het ziekteverzuim onder leerlingen in het voortgezet onderwijs terug te dringen.

Marita Spauwen, beleidsadviseur GGD IJsselland: 'Alleen een arts kan en mag vaststellen dat een kind medisch gezien niets mankeert. In driekwart van de gevallen schuilt achter het ziekteverzuim andere problematiek. Vaak ligt die op psychosociaal terrein. De leerling wordt gepest, heeft problemen thuis of is mantelzorgver voor een van de ouders. Het zijn vaak begrijpelijke redenen dat een leerling niet op school verschijnt, maar ze vragen wel om ingrijpen. Achter ziekteverzuim kan ook een leerprobleem schuilgaan of een probleem met een bepaalde docent. In dat laatste geval is een leerling opvallend vaak ziek op dezelfde dagen of dagdelen.'

Mentor

'Een leerling die langer dan twee weken ziek is of voor de vierde keer in het lopende schooljaar, wordt uitgenodigd door de mentor. Die bekijkt wat er aan de hand is. Is er een afdoende verklaring voor het ziekteverzuim, dan stopt het onderzoek. Is die verklaring er niet, dan meldt de mentor de leerling aan voor een gesprek met de jeugdarts van de GGD. Dit gebeurt altijd in overleg met de zorgcoördinator van de school. De mentor heeft daarmee een filterfunctie; hij of zij bepaalt welk ziekteverzuim zorgwekkend is en welk niet. De filterfunctie moet voorkomen dat er leerlingen onnodig bij de jeugdarts worden aangemeld.'

93 procent van de scholen in de regio maakt inmiddels gebruik van ZAS. Er is structurele financiering voor het programma vanuit de gelden voor publieke gezondheid van de gemeenten. Spauwen is echter van mening dat er ook vanuit onderwijs en leerplicht een bijdrage geleverd zou moeten worden.

ZORGWEKKEND ZIEKTEVERZUIM

Is ziek wel echt ziek? Of gaat er achter een ziekmelding heel andere problematiek schuil? Een kind dat vaak ziek is, loopt een groter risico op schooluitval. Reden om zorgwekkend ziekteverzuim serieus te nemen en eventuele achterliggende problemen met elkaar aan te pakken.

IN DRIEKWART VAN DE GEVALLEN SCHUILT ACHTER HET ZIEKTEVERZUIM ANDERE PROBLEMATIEK

Registratie

Dankzij ZAS is de (ziekte)verzuimregistratie op de scholen sterk verbeterd. In het schooladministratiesysteem Magister is een extra module opgenomen om zorgwekkend ziekteverzuim vroegtijdig op te merken. Ouders zijn volgens de scholen veel meer betrokken bij het ziekteverzuim van hun kinderen omdat ze weten dat ze een gesprek met de jeugdarts tegemoet kunnen zien. Ook gaat van de ZAS-aanpak een preventieve werking uit. Leerlingen houden elkaar voor dat ze uit moeten kijken omdat ze anders bij de jeugdarts moeten verschijnen.

→ Meer informatie

De regio IJsselland telt 32 scholen met rond de 24.000 leerlingen. In de eerste vijf maanden van 2014 voerden de jeugdartsen in regio IJsselland met 148 leerlingen gesprekken in het kader van ZAS.

Meer informatie over ZAS: www.ggdijsselland.nl/Projecten-GGD/Ziekteverzuim-als-Signaal-ZAS m.spauwen@ggdijsselland.nl

De aanpak in IJsselland is een van de voorlopers van de landelijke handreiking Snel terug naar school is veel beter, opgesteld door de AJN (Artsen Jeugdgezondheidszorg Nederland), Ingrado en de NVAB Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfs-geneeskunde).

Ook de GGD West-Brabant ontwikkelde onder de naam M@ZL (medische advisering ziekgemelde leerling) een aanpak om het ziekteverzuim onder leerlingen terug te dringen. De filterfunctie van de mentor ontbreekt in die werkwijze. Binnen M@ZL is inmiddels ook een aanpak ontwikkeld voor het mbo. Een informatiefilm en alle materialen zijn te downloaden van www.ggdwestbrabant.nl/mazl

De Doorbraakgroep Actietafel thuiszitters in Amsterdam

THUISZITTERS

Een leerplichtig kind hoort niet thuis te zitten. Kinderen en jongeren zonder startkwalificatie zitten op school. En als zij daar niet zijn, ligt er een uitdaging. Een uitdaging die alleen met vereende krachten kan worden aangegaan. In Amsterdam pakten leerplicht en samenwerkingsverband de handschoen op.

Bureau Leerplicht en OSVO, het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs in Amsterdam, hebben in 2011 al de handen ineen geslagen om het probleem van thuiszittende leerlingen te tackelen. De Doorbraaktafel is ontstaan vanuit de overtuiging dat je dit probleem in je eentje niet oplost. Leerplicht niet en ook de school niet. 'De problematiek van de thuiszittende jongeren vraagt om partners zodat je een gezamenlijke aanpak kunt ontwikkelen. Je hebt elkaar nodig. Dat besef plus een stevig commitment op directieniveau, zijn belangrijke voorwaarden', zegt José Kokken. 'Daar is bij ons aan voldaan.' José Kokken is clustermanager leerplicht Amsterdam Zuid en Zuidoost. Binnen Bureau Leerplicht beheert ze de portefeuilles Zorg en Thuiszitters. Vanuit die functie is zij voorzitter van de Actietafel thuiszitters die in Amsterdam de Doorbraakgroep heet. Hans Kruijssen is een van de sparringpartners van Gedragswerk en was vanuit die functie betrokken bij het inrichten van de Doorbraakgroep in Amsterdam.

Wat is de belangrijkste voorwaarde voor een succesvolle thuiszittersaanpak?

Hans Kruijssen: 'Een thuiszittersaanpak valt of staat met commitment op bestuurlijk niveau. Al in 2011 hebben we in Amsterdam de bestuurders bijeengeroepen van de partnerinstellingen die later met elkaar zouden samenwerken in de Doorbraakgroep. Met elkaar hebben we 19 casussen doorgewerkt van kinderen die thuis zaten. Razend interessant vonden die bestuurders dat, hun werk staat immers ver af van deze dagelijkse praktijk. Maar ook viel hun mond open van verbazing. Hoe heeft dit zo ver kunnen komen? Wie heeft hier zitten slapen en waarom heeft niemand ingegrepen? De gebrekkige samenwerking droop van elke casus af. Met elkaar hebben we toen de werkprocessen doorgelopen en er is een heel krachtig commitment afgegeven om de handen ineen te slaan. Het kind staat centraal en in het belang van dat kind bewegen we naar elkaar toe. Werkprocessen zouden in de toekomst op elkaar moeten aansluiten.'

DE PROBLEMATIEK VAN DE THUISZITTENDE JONGEREN VRAAGT OM PARTNERS

En wie is er dan aan zet?

Hans Kruijssen: 'Het middenmanagement heeft vervolgens van de bestuurders het mandaat gekregen de afspraken aan de hand van nieuwe casuïstiek uit werken en te vertalen naar de werkvloer. Na de zomer van 2011 zijn de Actietafels thuiszitters, die in Amsterdam Doorbraaktafels heten, van start gegaan. De voortgang van dat proces is een aantal keer besproken in het zogenoemde ambtswoningoverleg. Daarbij kwamen de bestuurders van alle partnerinstellingen bijeen onder leiding van de wethouder. Met elkaar bespraken ze de voortgang in de casussen en zochten ze oplossingen voor knelpunten.'

Hoe start zo'n Actietafel?

José Kokken: 'Zodra een leerling twee weken niet op school verschenen is, registreert leerplicht de jongere als thuiszitter. Dan wordt eerst nagegaan of iedereen gedaan heeft wat 'ie had moeten doen. Heeft school de juiste acties genomen en wat heeft leerplicht gedaan? Is er bijvoorbeeld al een proces-verbaal opgemaakt? Pas na die check kan het Onderwijs Schakeloket (OSL) van het samenwerkingsverband of leerplicht een leerling agenderen voor de Doorbraakgroep.'

Wie zitten er aan tafel?

José Kokken: 'De Doorbraakgroep bestaat uit de managers van de deelnemende instellingen' en komt elke zes weken bij elkaar. Het is een escalatietafel bedoeld om de zaak vlot te trekken. Alleen de meest ingewikkelde en complexe problemen komen op tafel. In vrijwel alle gevallen is er sprake van stagnatie, vaak omdat instellingen van elkaar niet weten dat ze met een gezin bezig zijn. Het is flink puzzelen en niet eenvoudig om een zaak in beweging te krijgen. Ook omdat er vaak psychiatrische problematiek schuilgaat achter het thuiszitten, van de leerling en soms ook van de ouders. Dit leidt tot ingewikkeld gedrag. En natuurlijk zijn daar allerlei voorzieningen voor, maar soms weigeren ouders mee te werken aan verwijzing naar een speciale setting. En dat snap ik, het is voor ouders ook heel moeilijk.'

Hoe verloopt de samenwerking?

José Kokken: 'Tijdens een Doorbraakbijeenkomst ligt alle beschikbare informatie op tafel. Met elkaar bekijken we of iedereen gedaan heeft wat 'ie moet doen. Als dat niet het geval is, spreken we elkaar daar ook keihard op aan. Dan stellen we vast wie de regie neemt over de casus. Soms is dat leerplicht, als ouders niet willen meewerken bijvoorbeeld. Het OSL neemt de regie als het vinden van een andere school de bottleneck is. Heel vaak hebben jeugdzorg of Altra de regie omdat er sprake is van complexe problematiek en er nogal wat komt kijken om ouders in beweging te krijgen. Altra kan vaak een (tussen) oplossing bieden omdat ze ook beschikt over cluster 4-onderwijs, inclusief havo/vwo. Soms is het beter dat een leerling de overstap maakt naar het mbo. De vertegenwoordiger van het mbo kan dan zorgen voor een intake.'

JE HEBT ELKAAR NODIG. DAT BESEF IS EEN VOORWAARDE

'Als helder is wie de regie heeft en wie er bij het traject betrokken zullen worden, pakt de werkvloer de casus over. Soms besluit de Doorbraakgroep dat nog een uitvoerdersoverleg nodig is. Als bijvoorbeeld jeugdzorg aan zet is, maar daarbij anderen nodig heeft, organiseert de gezinsmanager van jeugdzorg een uitvoerdersoverleg. In het uitvoerdersoverleg zitten professionals aan tafel met ieder de eigen instrumenten. Het gaat erom die zo in te zetten dat je op elkaar kunt aansluiten. Je moet niet op elkaars stoel gaan zitten. Maak er een bankje van zodat je naast elkaar kunt zitten. En dan is het belangrijk dat je elkaar respecteert, maar ook aanspreekt. Dat je je ego kunt loslaten en over het belang van je eigen instelling kunt heen kijken. Het gaat niet om ons, het gaat om de kinderen! Het streven is dat leerlingen helemaal niet meer 'op tafel' komen bij de Doorbraakgroep. Dat we, omdat we elkaar en elkaars werkwijze kennen, elkaar kunnen bellen en kunnen afstemmen wie de casus oppakt.'

* Deelnemers in de Amsterdamse Doorbraakgroep zijn jeugdzorg, de William Schrikkergroep, Altra, Raad voor de Kinderbescherming, GGD, de Bascule (GGZ), het mbo, het Onderwijs Schakeloket (OSL) van het samenwerkingsverband VO en leerplicht.

→ Meer informatie

Over Actietafels thuiszitters: www.gedragswerk.nl

Leerlingen die niet in een schoolbank passen

VAN VSO NAAR ARBEID

Jongeren met ernstige gedrags- en psychiatrische problemen zijn potentiële thuiszitters. Deze groep aan een startkwalificatie en een baan helpen is een regelrechte uitdaging die sporadisch succesvol wordt aangegaan.

Het Arbeidstrainingencentrum (ATC), onderdeel van Onderwijsgroep Amersfoort, boekt successen met een onconventionele aanpak. Het ATC is ontstaan vanuit de Mulock Houwerschool, een cluster-4-school voor kinderen met gedrags- en psychiatrische problemen.

Frank Vissers was leerkracht en stagebegeleider. Op die school kwam hij kinderen tegen die niet in de schoolbanken konden zitten. Voor die (vooral) jongens en meisjes regelde Vissers al vanaf hun 14de jaar een stage. Daar leefden zij op en hun gedragsproblemen namen af. De groep leerlingen die op stage wilde, nam toe.

Trainer

Vissers: 'Soms zijn de gedrags- of psychiatrische problemen echter te groot. Dan moeten leerlingen eerst getraind worden voor de stage. In die training leren ze vaardigheden als op tijd komen, omgangsvormen, afspraken nakomen. Zo ontstond het idee om een arbeidstrainingencentrum op te zetten waar

deze groep jongeren kon worden voorbereid op de arbeidsmarkt.'

Het mbo is vanaf de start meegenomen in het ATC omdat op die manier een opleiding of cursus aangeboden kon worden. Alle leerlingen staan ingeschreven bij de cluster-4-school en voor hen wordt onderwijs ingekocht bij het mbo. Ook mbo-leerlingen die niet op school konden blijven, kunnen we nu opnemen via ATC Match om hier onderwijs in een kleinschalige setting of op de werkplek te volgen. 'Het streven is een diploma op mbo-niveau 1, ook al weten we dat er bij sommige leerlingen meer inzet', zegt Vissers.

Jobcoach

ATC Match is destijds in het leven geroepen omdat vanuit de gemeente en vanuit het mbo het verzoek kwam ook jongeren te bemiddelen zonder cluster-4-indicatie. En zo worden de Match-jongeren aangemeld door zowel het ATC als door het UWV, gemeente en praktijkonderwijs. Gemeenschappelijk kenmerk voor de gehele doelgroep is de gedragsproblematiek. Bij Match zijn jobcoaches werkzaam die de jongeren begeleiden zodra ze een contract bij een bedrijf krijgen. Die begeleiding is intensief en vindt zowel plaats op de werkplek als daarbuiten. Recente ontwikkeling is de ROC-klas die met een ROC-docent functioneert binnen Match. Binnen die klas worden jongeren toegeleid naar een AKA-diploma. Een jobcoach van Match verzorgt de begeleiding op de werkplek in het bbl-traject.

GEMEENSCHAPPELIJK KENMERK IS DE GEDRAGSPROBLEMATIEK

Vangrail: leefgebieden verbonden

De La Salle in Boxtel is een drie-milieuvoorziening voor jongeren met een licht verstandelijke beperking, verbonden met de Michaëlschool (cluster 4). Leerlingen wonen meestal in een leefgroep op het terrein. Om een brug te slaan tussen de voorbereiding op arbeid op school en het vinden van werk, ging in samenwerking met stichting Sterk in Werk het project Vangrail van start. De kern van het traject bestaat uit twee delen. Het eerste bestaat uit het voorbereiden op arbeid, het voorschakelen. Het tweede deel betreft de re-integratie.

Professionaliseren

Vangrail wil samen met partners uit zorg en onderwijs de voorbereiding op de start op de arbeidsmarkt professionaliseren. Samen zorgen zij voor een goede route en voor een geïntegreerd behandelplan, gericht op de jongere aanspreken op het niveau dat hij aankan, kleine stapjes maken, het aanleren van goede beroepsvaardigheden en toeleiden naar een reëel toekomstperspectief. De orthopedagoog stelt mogelijkheden en wensen vast en zal vervolgens de professionals op het terrein benutten om de ideeën en wensen van de cliënt tot stand te brengen. Als regulier werk, beschut werk of een andere vorm van werk de best

passende plek voor een jongere lijkt te zijn, dan bepaalt men welke stappen nodig zijn om daar te komen. Parallel aan dit traject met de jobcoach van Sterk in Werk, loopt de lijn in de behandeling en wonen. Ook als de behandeling stopt en de jongere uit de leefgroep vertrekt, zal de jobcoach gedurende het hele traject aandacht blijven geven aan alle leefgebieden en waar nodig verbindingen leggen.

Nieuwe rol

Een jobcoach kan nooit behandeling of therapie geven, maar hij of zij kan wel de lichtere problematiek aanpakken. Bijvoorbeeld jongeren die maar niet uit bed kunnen komen of die

steeds zonder lunchpakket op het werk verschijnen. Bij dergelijke problemen is het niet nodig de zorg in te schakelen.

Na enige tijd moesten de behandelers zich herbezinnen op hun rol. De gedragsproblematiek van de jongeren nam sterk af doordat zij dankzij Vangrail volwaardig stagiair of medewerker werden. Het zorgtraject werd hierop aangepast.

'Een vangrail houdt iemand op de weg, ook al knalt hij er tegenaan. Dat is niet erg, we vangen een jongere op, ook al wijkt hij af van de weg die hij eigenlijk loopt.'

Klik – Structuur en regelmaat, onderwijs en hulpverlening

BOVENSCHOOLSE ARRANGEMENTEN: OPDC NIEUWE STIJL

Leerlingen kunnen soms vanwege ernstige gedragsproblematiek tijdelijk niet meedraaien in de reguliere school. Voor hen is binnen de samenwerkingsverbanden een bovenschoolse voorziening ingericht: het orthopedagogisch-didactisch centrum. Plaatsing is tijdelijk en het doel is terugkeer naar de reguliere school. Wim van Starrenburg vertelt over de aanpak in Klik, één van de vijf Rotterdamse opvangvoorzieningen.

Al in 2003 sloten de gemeente Rotterdam en Koers VO, het samenwerkingsverband van de drie grote schoolbesturen, een convenant. Daarmee werd voorzien in een bovenschoolse opvangvoorziening voor leerlingen met gedragsproblematiek die de mogelijkheden van de school oversteeg.

Er zijn vier opvangvoorzieningen die elk onder de verantwoordelijkheid van een van de drie besturen vallen. Elke opvangvoorziening kent een andere doelgroep en expertise. Er wordt niet gekeken naar de herkomst van de leerling, maar naar de problematiek. Opvangvoorziening Klik, waar Wim van Starrenburg

coördinator is, heeft plaats voor 50 jongeren van vmbo- tot en met vwo-niveau met externaliserende gedragsproblematiek. 'Oftewel gedrag waar andere mensen last van hebben, vaak adhd of odd', zegt coördinator Van Starrenburg.

Inclusief ontbijt

Binnen Klik krijgen jongeren onderwijs en hulpverlening aangeboden. De reguliere school blijft verantwoordelijk voor het onderwijs. Docenten van Klik begeleiden de leerlingen bij hun schoolwerk. Stek Jeugdhulp draagt zorg voor de hulpverlening. Iedere jongere heeft een eigen hulpverlener die elke dag aanwezig is. Doel is de mogelijkheden van jongeren te vergroten. Daartoe wordt gewerkt met de Agression Replacement Training (ART). Onderzoek door de Universiteit Nijmegen bewees de effectiviteit van deze methodiek.

DOEL IS DE MOGELIJKHEDEN VAN DE JONGEREN TE VERGROTEN

Structuur en regelmaat zijn belangrijk binnen het programma van Klik. Onder meer om die reden begint elke dag met een ontbijt. Mee-eten is niet verplicht, aanwezig zijn wel. Dat gezamenlijke ontbijt dient verschillende doelen. Het maakt 't aantrekkelijk om op tijd te komen en het leert lekkerder met een gevulde maag. Samen eten heeft ook een sociale functie; het biedt de begeleiding de gelegenheid omgangsvormen en tafelmanieren ter discussie te stellen.

Relatie met regulier en speciaal onderwijs

In principe keert een leerling terug naar de reguliere school. Van Starrenburg: 'Een probleem doet zich voor als tijdens het traject bij Klik blijkt dat een leerling terug moet van vmbo-tl naar vmbo-kbl en de school van herkomst deze leerweg niet aanbiedt. Er moet dan voor deze leerling een andere school gevonden worden wat in de praktijk een enorm probleem kan opleveren.'

Tot nu toe worden er binnen de opvangvoorziening ook jongeren opgevangen die wachten op een plaats in het vso. Klik is in dat geval een tussenstation. Een lastige situatie omdat deze leerlingen meestal langer in de opvangvoorziening zitten dan het landelijk gemiddelde van drie maanden. Het programma is echter gebaseerd op deze gemiddelde verblijfsduur waardoor de groep vso-leerlingen met veel herhaling geconfronteerd wordt. En dat komt hun gedrag uiteraard niet ten goede.

Als het goed is, komt aan deze situatie een einde nu passend onderwijs is ingevoerd. De zorgcoördinator van de school gaat samen met de begeleider passend onderwijs en de Koersloket-medewerker – het Koersloket is de toegangsdeur naar bovenschoolse en speciale/extra zorg voor alle vo-leerlingen in de regio Rotterdam – al op de reguliere school met plaatsing van de leerling aan de slag. Van daaruit wordt gekeken of er plek is in het vso. Het vso heeft vier instroommomenten gekregen, maar het aantal plaatsen blijft gelijk. Vandaar dat nu gewerkt wordt aan terugkeer van zittende vso-leerlingen naar het regulier vo.

Van Starrenburg maakt zich echter zorgen: 'Ik verwacht dat leerlingen nog steeds lang zullen moeten wachten op een plek in het vso, maar dat ze nu thuis zullen zitten met schoolwerk om de wachttijd te overbruggen. Dit zijn natuurlijk gewoon verkapte thuiszitters of in elk geval dreigende thuiszitters.'

Succesfactoren

Volgens Van Starrenburg is het succes van een bovenschoolse opvangvoorziening sterk afhankelijk van de communicatie. Tussen school en ouders, tussen school en opvangvoorziening en tussen opvangvoorziening en ouders. 'De verwachtingen over en weer moeten helder zijn. Ook is het van groot belang goed te zorgen voor je mensen. De mensen die werken in een opvangvoorziening doen dat met hart en ziel, maar het is zwaar werk. Als dat gezien, gewaardeerd en gefaciliteerd wordt, houden ze het vol. Zorg dat ze krijgen wat ze nodig hebben om hun werk te kunnen doen.'

De quotes op deze en volgende pagina's zijn van twee thuiszitters. Zij zijn lid van de cliëntenraad GGz Kinderen en Jeugd Rivierduinen.

'IK KREEG HEEL LAAT INFORMATIE OVER M'N ROOSTER, OVER IN WELKE KLAS IK KWAM TE ZITTEN, IK WIST NIET OF IK BIJ BEKENDEN IN DE KLAS ZOU KOMEN. HIER WERD IK ONRUSTIG VAN. ZO BEGON HET SCHOOLJAAR...'

'OM ALS SCHOOL LEERLINGEN BINNEN BOORD TE HOUDEN IS HET BELANGRIJK DAT ER AANDACHT IS VOOR PROBLEMEN VAN LEERLINGEN EN DAT JONGEREN ZICHZELF KUNNEN MOGEN EN KUNNEN ZIJN. DAT ZE KUNNEN VERTELLEN, IK BEN DEPRESSIEF EN OPGENOMEN GEWEEST.'

JENNY DE JEU, ONDERSTEUNER CLIËNTENRAAD GGZ KINDEREN EN JEUGD RIVIERDUINEN

'ZE ZAGEN NIET OF IK ER WEL OF NIET WAS. SOMS STOND IK DE ENE HELFT WEL ALS AANWEZIG EN DE ANDERE HELFT VAN DE DAG ALS ABSENT, ZE WISTEN HET GEWOON NIET. WAAROM ZIE JE ME NIET, DACHT IK. EÉN KEER HAD IK EEN MENTOR DIE WEL LUISTERDE. DAT HEEFT ZOVEEL VOOR ME BETEKEND. ALS ER MAAR EÉN IEMAND IS DIE JE ZIET, DIE NAAR JE LUISTERT. OOK AL WETEN ZE MISSCHIEEN OOK NIET WAT ZE MOETEN OF KUNNEN DOEN, MAAR ALS ZE MAAR LUISTEREN.'

Thuiszitter staat op ieders netvlies

Van de ± 18.000 leerlingen in het Utrechtse voortgezet onderwijs staan er slechts 45 op de thuiszitterslijst. Maar ook zij zijn in beeld. Zowel leerplicht als het samenwerkingsverband zetten bij elk overleg de thuiszitters op de agenda. Wat is er aan de hand en wie is er mee bezig? Door dit consequent te doen staan de thuiszitters op ieders netvlies gebrand. Dit veronderstelt een goede registratie en melding van de scholen. De samenwerking met de scholen is intensief. In het protocol thuiszitters v(s)o staan de volgende definities en uitgangspunten geformuleerd:

- Thuiszitten is: langer dan 1 maand volledig niet naar school gaan met of zonder schoolinschrijving. Kinderen met een vrijstelling van leerplicht worden niet beschouwd als thuiszitter.
- De vo-school blijft verantwoordelijk voor een thuiszittende leerling.
- Er is altijd één plan en één verantwoordelijke voor de regie op de begeleiding van een thuiszittende leerling en de ouders zijn daarbij betrokken.
- Er is altijd samenwerking tussen de vo-school, het samenwerkingsverband VO en de leerplicht-ambtenaar van de woongemeente van de leerling.
- Doel is z.s.m. hervatten van de schoolgang na melding door de school bij het samenwerkingsverband VO of bij leerplicht.
- Wanneer er binnen één maand geen oplossing gevonden wordt, kan er een Actietafel bijeen-geroepen worden waarbij ouders, eventueel leerling, school en kernpartners bespreken wat nodig is om de schoolgang te herstellen.

Vervolgens beschrijft het protocol de werkwijze rond thuiszitters evenals de rol en verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. Zie www.sterkvo.nl/index/procedures/thuiszitters.

ER IS ALTIJD 1 PLAN EN 1 VERANTWOORDELIJKE VOOR DE REGIE OP DE BEGELEIDING

INZET PROTOCOLLEN

Een protocol structureert het handelen en zorgt ervoor dat geen belangrijke stappen over het hoofd worden gezien. In Utrecht zijn dankzij het protocol Thuiszitters alle thuiszitters in beeld en ook is duidelijk wat er met ieder kind aan de hand is en wie er met hun problemen bezig is. De samenwerking tussen leerplicht en Sterk VO, het samenwerkingsverband VO Utrecht en Stichtse Vecht is hierin cruciaal.

Nuttige websites

www.passendonderwijs.nl

Breed opgezette website die valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van OCW. De informatie komt tot stand in samenwerking met onder andere de PO-Raad, de VO-raad, de AOC Raad en de MBO Raad.

www.reikthuiszittersdehand.nl

Een website van de samenwerkende jeugdinspecties. De site biedt een praktische handleiding voor professionals die geconfronteerd worden met de problematiek van leerplichtige jongeren die thuiszitten. Aan de hand van zeven thema's zijn informatie, inzichten, praktijkvoorbeelden en tips samengebracht.

www.vpo-handreiking.nl

Over de verbinding tussen passend onderwijs en zorg voor jeugd.

www.kennisnetjeugd.nl

Interactieve site over transitie en transformatie. Met onder meer veel praktijkvoorbeelden.

www.gedragswerk.nl

Gedragswerk is een door het ministerie van OCW mogelijk gemaakt project dat tot doel heeft de samenwerking te bevorderen in de aanpak van leerlingen die thuiszitten of voor wie dat dreigt.

www.ingrado.nl

www.nji.nl

Onderwijs en zorg op een boerderij

Zorghoeve Kakelbont huisvest sinds 2011 een leervoorziening. Deze is bedoeld voor jongeren die thuiszitten zonder onderwijs omdat hun gedragsproblematiek onderwijsdeelname onmogelijk maakt. Meest mbo'ers en de laatste tijd ook leerlingen uit het voortgezet onderwijs. De problematiek varieert van adhd, pdd-nos en autisme tot angststoornissen en depressie.

Mede-initiatiefnemer en leidinggevende Ingrid Havermans: 'De meeste jongeren zitten al meer dan een jaar thuis als zij in beeld komen bij Kakelbont. Grootste uitdaging is dan ook thuiszittende jongeren eerder in beeld te krijgen, het liefst vangen we ze op bij de poort zodra ze de school verlaten.'

Regulier in speciale setting

Tot eind 2014 is er plek voor 12 jongeren die binnen de leervoorziening op Kakelbont een mbo-entreeopleiding volgen. Gemiddeld twee jaar duurt een traject bij Kakelbont. 'Dan zijn ze zo stevig, dat ze weer verder kunnen in het regulier onderwijs. 80 procent stroomt, na afronding van het traject, door naar een mbo-2 of 3-opleiding.' De jongeren in de leervoorziening werken mee op de boerderij: fruitteelt en legkippen. Tijdens alle activiteiten staat de sociaal-emotionele ontwikkeling van de jongeren

80 PROCENT STROOMT NA AFRONDING VAN HET TRAJECT DOOR NAAR EEN MBO 2- OF 3- OPLEIDING

centraal. Twee dagen per week volgen zij op de boerderij onderwijs, waarvoor een docent van het ROC West-Brabant aanschuift.'

Vanaf begin 2015 is er plek voor 36 jongeren. Deze uitbreiding hangt samen met uitbreiding van de activiteiten op de zorgboerderij. Binnenkort openen een dagopvang voor ouderen en een Brasserie. In de dagopvang zullen jongeren aan het werk gaan van de opleiding Zorg & Welzijn en in de Brasserie is plek voor leerlingen van de horeca-opleiding. Het mes snijdt zo aan twee kanten. Jongeren met een traject op niveau 2 tot en met 4 hebben een werkplek op Kakelbont en de bezoekers van Kakelbont kunnen profiteren van de inzet van de jongeren.

Patstelling

Haken en ogen waren er zeker. Zorg en onderwijs gaan niet samen, was de overtuiging. Bureau Jeugdzorg kon geen toereikende indicatie afgeven, omdat de jongeren op Kakelbont ook onderwijs volgen. Zorgverzekeraars stelden om die reden geen middelen beschikbaar. Een patstelling. Leerplicht moest er aan te pas komen omdat het onderwijs niet op een schoollocatie werd gevolgd. Dat laatste werd vaak opgelost door deze groep jongeren een vrijstelling volgens de Leerpluchtwet artikel 11g te verlenen. Daarmee waren ze vrijgesteld van schoolbezoek.

Havermans: 'Zorgverzekeraar CZ hebben we kunnen overtuigen met het argument dat nu investeren op termijn geld zal opleveren. Door de begeleiding die wij bieden en het onderwijs dat ze hier kunnen volgen, is de kans vele malen groter dat deze jongeren onafhankelijk worden van zorg dan wanneer ze thuis op de bank blijven zitten. Dat heeft CZ over de streep getrokken. Met het ROC West-Brabant hebben we een officieel samenwerkingsverband. De mbo-leerlingen staan bij hen ingeschreven en volgen onderwijs bij ons.'

ONDERWIJS-ZORGARRANGEMENTEN

Sommige kinderen hebben onderwijs én zorg nodig. Tegelijkertijd. Een hele week naar school lukt niet en opname in een instelling hoeft niet of is niet wenselijk. Tot nu toe een patstelling vanwege de gescheiden geldstromen. Gevolg: veel kinderen met ernstige gedragsproblematiek zitten thuis. Meer nog dan elders is hier creativiteit geboden. Gelukkig zijn steeds meer partners hiervan doordrongen. Ook nieuwe wetgeving rond de vroegere AWBZ maakt het eenvoudiger om onderwijs en zorg in een arrangement te combineren.

Actietafels

'Dankzij de Actietafels thuiszitters die met hulp van Gedragswerk worden georganiseerd, zijn we nu met veel partners in gesprek. Het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs, het mbo, Bureau Jeugdzorg, gemeentes, William Schrikkergroep, de transfercoach. Met elkaar zoeken we antwoord op de vraag hoe we kunnen voorkomen dat jongeren thuiszitten. Men had geen idee wat wij deden, maar zo langzamerhand worden we als serieuze oplossing gezien voor het thuiszittersvraagstuk. Aan de Actietafels lossen we niet alleen individuele casussen op, maar leren we vooral ook van elkaar.'

'ZEG NIET DAT JE IEDERE WEEK EEN GESPREK HEBT EN VERVOLGENS DEZE AFSpraak NIET NAKOMEN. ZEG DAN DAT JE OM DE TWEE WEKEN EEN GESPREK HEBT ALS HET NIET IEDERE WEEK KAN.'

'WANNEER EEN JONGERE NA EEN BLINDENDARMONTSTEEKING THUISZIT, WORDT ER VAN ALLES DOOR DE SCHOOL ONDERNOMEN, ZO KOMT BIJVOORBEELD DE LEERKRACHT OP BEZOEK OM HUISWERK TE BRENGEN. BIJ PSYCHISCHE PROBLEMEN IS DIT ANDERS. IK HEB SERIEUS OVERWOGEN ME VAN DE TRAP TE LATEN VALLen, ZODAT TENMINSTE DUIDELIJK WAS DAT IK NIET NAAR SCHOOL KON.'

'HET IS VAAK ALLES OF NIETS, MAAR KIJK OF HET OOK MOGELIJK IS OM GEDEELTELIJK ONDERWIJS TE LATEN VOLGEN. OOK LEERLINGEN MET EEN VRIJSTELLING HEBBEN IEMAND NODIG DIE NAAR HEN OMKIJKT.' JENNY DE JEU

'JONGEREN SLAAN VAAK DICHT ALS ZE MET HUN OUDERS ERBIJ MOETEN PRATEN OVER HUN PROBLEMEN EN OUDERS KUNNEN SOMS DOEN ALSOF ER NIETS AAN DE HAND IS. DE JONGERE WEEET HET BESTE WAT ER ECHT AAN DE HAND IS EN WAT ER SPEELT. PRAAT EERST MET HEM OF HAAR!'

COLUMN

‘Als het vooral maar goed is geweest!’

‘Is het goed geweest?’ Dat vroeg mijn grootvader altijd als hij wilde weten hoe het op school ging. Niet welke cijfers ik haalde, wel of het goed was geweest. Zelf geboren in het jaar dat er leerplicht kwam, is hij voor mij het grote voorbeeld voor het belang van het recht op onderwijs. Hij heeft slechts drie jaar onderwijs kunnen volgen en moest toen helpen het gezin te onderhouden. Hij wist mij als geen ander te stimuleren sterk te staan voor het recht op onderwijs. Door je te ontwikkelen, zo goed als mogelijk is, door kansen te krijgen en vooral ook ‘door het goed te laten zijn’, krijgen we een maatschappij waarin jongeren naar waarde kunnen opgroeien. En die waarde hebben we, heeft onze samenleving, keihard nodig!

Daarom is het ook zo belangrijk om samen met het NJI stil te kunnen staan bij al die partners die samen met het onderwijs sterk staan voor het recht op onderwijs. Jongeren ontwikkelen zich niet altijd even vanzelfsprekend. Dat hoeft niet te betekenen dat er dan geen groei meer mogelijk is! Juist daarom willen we samen sterk staan, samen met de jeugdhulp, samen met jeugdartsen, samen schulden aanpakken en zo samen de ‘vitamines’ toedienen waardoor alle jongeren de kans hebben om te groeien.

Is de beschrijving in deze krant compleet? Nee, gelukkig niet! Deze krant daagt ook u uit tot een vervolg, welk idee ontbreekt? Welke kans is er nog meer om jongeren te laten groeien? Ik hoor het graag van u!

Carry Roozmond | voorzitter Ingrado
c.roozmond@ingrado.nl

Tijd voor een pitstop

ONDERWIJS EN OPVANG IN EEN SCHOOLINTERNE VOORZIENING

Soms kan een leerling vanwege psychosociale of een combinatie van problemen tijdelijk geen onderwijs volgen in de eigen klas. Een interne reboundvoorziening biedt dan de mogelijkheid met maatwerktrajecten de jongeren terug te leiden naar het regulier onderwijs.

Het loopbaancentrum van ROC Rivor in Tiel organiseert alle extra ondersteuning voor alle studenten. De interne reboundvoorziening, Pitstop, maakt deel uit van het loopbaancentrum en heeft tevens een schooloverstijgende, regionale functie.

Mandy Sanders, coördinator Loopbaancentrum: ‘De gemiddelde verblijfsduur in de rebound is 7 à 8 weken. De problematiek is divers: van de studie (moeten) afbreken tot psychosociale - en verzuimproblematiek. Bijzonder van Pitstop is dat er ook studenten opgevangen worden die een bbl-traject volgen en geen werk kunnen vinden. Zonder een leer-werkbaan kan de opleiding niet worden vervolgd. Ze maken te weinig onderwijsuren waardoor de instelling de bekostiging voor deze student dreigt te verliezen. Door deze studenten op te vangen in de rebound blijven zij actief, worden gestimuleerd werk te zoeken en blijven betrokken bij de opleiding. Bovendien wordt voldaan aan de verplichte onderwijstijd en behoudt de school haar bekostiging.

Studenten zonder werk bieden we onder meer sollicitatietrainingen en werkgerelateerde opdrachten aan. Doel blijft dat ze zo snel mogelijk een echte werkplek vinden.’

‘Het grote voordeel van het huisvesten van de rebound in het gebouw waar regulier onderwijs wordt uitgevoerd, is dat de drempel lager is. We zijn flexibeler omdat we ‘in huis’ zijn. We kennen elkaar en komen elkaar tegen in de wandelgangen, overleg is snel geregeld! Studenten kunnen daardoor vrij gemakkelijk voor een aantal uren tijdens een reguliere lesdag geplaatst worden. Ook kijken we wat er in de klas nog kan en of begeleiding van een van onze coaches ingezet kan worden. We zijn minder strak en minder bureaucratisch dan een rebound die helemaal los staat van het reguliere onderwijs.’

Uitstroomcijfers 2013/2014

- 338 studenten hebben het traject afgerond. Van hen zijn er 73 afkomstig van een ander ROC
- 136 studenten hebben hun huidige opleiding voortgezet
- 79 stroomden in een andere opleiding binnen Rivor
- 75 studenten stroomden in in een opleiding op een ander ROC
- 43 studenten verlieten de rebound zonder opleiding. 29 van hen zijn vsv'ers, 14 studenten vonden een baan

‘WAT IS ER NOU ZO MOEILIK AAN OM JE BED UIT TE KOMEN, VRAGEN ZE DAN? KLASGENOTEN HEBBEN SOMS GEEN IDEE VAN WAT VOOR PROBLEMEN JE KAN HEBBEN, HOE HET IS OM MET DWANG TE WORDEN OPGENOMEN EN IN EEN ISOLEER-CEL TE HEBBEN GEZETEN. ER WORDT GERODDELD EN GEPEST.’

‘ALS JE OPMERKT DAT HET NIET ZO GOED GAAT MET EEN LEERLING, ROEP HEM OF HAAR DAN NIET ZOMAAR UIT DE KLAS. ALS JE UIT DE KLAS WORDT GEHAALD MOET JE VAAK DAARNA VAN ALLES UITLEGGEN AAN JE KLASGENOTEN. VANUIT SCHOOL ZOU ALTIJD DE VRAAG GESTELD MOETEN WORDEN: ‘WAT ZULLEN WE DE KLAS VERTELLEN OVER JOUW AFWEZIGHEID?’

Passend onderwijs zonder thuiszitters

Routekaart

10 punten voor gemeenten en samenwerkingsverbanden

Als samenwerkingsverbanden en gemeenten aandacht geven aan onderstaande acties, kan effectief gewerkt worden aan het terugdringen van verzuim en thuiszitten.

- Tellen**
Hoeveel thuiszitters zijn er? Zorg voor actuele en betrouwbare kwantitatieve gegevens over het aantal thuiszitters. Hanteer de wettelijke definities!
- Volgen**
Wat gebeurt er met de thuiszitters? Houd de kwantitatieve ontwikkeling van het aantal thuiszitters bij. Dit biedt de mogelijkheid om ontwikkelingen in de tijd te volgen en resultaten te vergelijken met andere samenwerkingsverbanden.
- Kennen**
Welke problematiek gaat er schuil achter thuiszitten? Analyseer de oorzaken en voer op basis hiervan preventief beleid.
- Tempo maken**
Zorg dat procedures zo kort mogelijk zijn. efinieer eigen ambitieuze doelstellingen, aanvullend aan termijnen in wet- en regelgeving.
- Communiceren**
Zorg voor heldere communicatie. Met scholen, met jongeren, met ouders, met betrokken partijen. Wat ga je doen, waar vinden zij informatie, waar moeten zij zich ‘melden’, wie voert de regie, welke aanpak en procedures gelden in dit samenwerkingsverband?
- De regie nemen**
Maak per casus afspraken over wie de regie heeft. Dat is de partij die in deze casus het voortouw neemt en zich verantwoordelijk weet voor de voortgang.
- Ontwerpen**
Ontwerp een aantal ‘standaard-arrangementen’ om thuiszitters in beweging te krijgen. In een ontwerp is onder meer aandacht voor:
  - wie het initiatief neemt/de regie voert;
  - waar de betreffende leerling geplaatst wordt en voor hoe lang;
  - onder welke voorwaarden de leerling geplaatst wordt;
  - hoe onderwijs en zorg gecombineerd worden aangeboden.
- Een doorgaande lijn bouwen**
Maak goede afspraken over een doorgaande leer- en ontwikkelingslijn van primair naar voortgezet onderwijs en betrek hierbij ook het mbo. Veel leerlingen in de eerste fase van het mbo zijn immers nog leer- en kwalificatieplichtig.
- Samenwerken met regionale werkgevers**
Een combinatie van leren en werken kan (potentiële) thuiszitters helpen hun schoolopleiding af te ronden. Samenwerking met regionale werkgevers brengt dit perspectief dichterbij.
- Kwaliteitsbeleid voeren**
Het voorkomen en oplossen van thuiszittersproblematiek vraagt veel deskundigheid. Maak afspraken over de wijze waarop de kwaliteit van medewerkers op peil blijft.

Deze routekaart maakt deel uit van de aanpak *Passend onderwijs zonder thuiszitters* van Gedragswerk en Ingrado. Voor meer informatie kunt u terecht bij: info@gedragswerk.nl en info@ingrado.nl.

Slagkracht dankzij korte lijnen

PARTNERS IN DE SCHOOL

Steeds vaker zijn instellingen daar waar de problemen van de leerling het eerst gesignaleerd worden: op school. De leerplicht-ambtenaar, de jeugdarts of -verpleegkundige, het maatschappelijk werk en soms zelfs het jongerenwerk houden gesprekken op school en stemmen af met zorg- en verzuimcoördinator en eventuele andere (zorg)partners. Hierdoor kan snel en adequaat worden ingegrepen voordat de problemen escaleren.

Op het Sondervick College in Veldhoven werkt leerplicht samen met school en Jongerenpunt. Deelnemers aan dat Jongerenpunt zijn jeugdzorg, verslavingszorg, het jongerenwerk, de GGD en de GGZ. Ongeveer 75 procent van de tijd is een van deze partners bereikbaar in de school. Daarnaast is leerplicht elke dinsdag op de school aanwezig. Het Jongerenpunt wordt gefinancierd door de gemeente en de school.

Raoul Kneepkens is manager onderwijs en verantwoordelijk voor de toelating, begeleiding en ondersteuning van leerlingen. 'De extra ondersteuning en begeleiding vanuit het Jongerenpunt is strak georganiseerd. Een mentor meldt een leerling aan bij het 'klein zorg- en adviesteam (klein-ZAT)' waar een orthopedagoog en ikzelf deel van uitmaken. Elke dinsdag beoordelen wij de aanmeldingen en koppelen die aan een deelnemer van het Jongerenpunt indien

het een niet-didactische ondersteuningsvraag betreft. De aanwezigheid van leerplicht op de dinsdag is heel bewust gekozen. Als uit de wekelijkse 'klein-ZAT-bespreking' blijkt dat er sprake is van verzuimproblematiek, dan kan de leerplichtambtenaar direct een gesprek inplannen. Bij twijfels over ziekmeldingen kunnen school en leerplicht direct het advies van de schoolarts inwinnen die op dinsdagochtend ook aanwezig is. Door deze manier van werken zijn de lijntjes kort, de slagkracht groot en komen de leerlingen snel terecht bij de juiste zorgverlener. Korte klappen, daar zijn we goed in.'

Jongerenwerk

'Als de problematiek er aanleiding voor geeft, wordt het groot-ZAT georganiseerd. Daarbij schuift naast de op alle scholen bekende partijen, ook het jongerenwerk aan. Een kind leeft niet alleen op

en dus de gemeente, überhaupt in beeld komt. Gemeenten realiseren zich dat nog onvoldoende. Terwijl echt samen als partners optrekken winst betekent voor iedereen: het kind, het gezin en de (lokale) samenleving. Het is in de eerste plaats ellendig voor kinderen als zij thuis komen te zitten zonder onderwijs, in de tweede plaats voor het gezin, maar in de derde plaats ook voor de gemeente. Want vroeg of laat staat dit kind op de stoep bij de gemeente voor hulp, werk of inkomen.' **Rich van den Berg, directeur Passend Primair Onderwijs Leiden**

school. De jongerenwerker heeft zicht op het gedrag van jongeren in hun vrije tijd. Via hen is er ook een directere lijn met het Centrum voor Jeugd en Gezin waar soms het hele gezin in beeld is. Onze school voelt niets voor een bovenscholse adviesteam. Wij willen het plaatje zelf compleet hebben zodat we precies weten op welke terreinen welke actie ondernomen wordt. Omdat we elkaar kennen en intensief samenwerken, kunnen we elkaar flink de waarheid zeggen. Maar we kunnen dat van elkaar hebben omdat we allemaal vinden dat iedereen vanuit z'n eigen positie z'n verantwoordelijkheid moet nemen. Alleen dan kun je echt samenwerken en tegelijk allemaal je eigen werk blijven doen.'

Utrechtse kernteams

In Utrecht heeft elke school van Sterk VO (samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Utrecht en Stichtse Vecht) een vaste groep van kernpartners die met elkaar samenwerken. Dit kernteam bestaat uit de begeleider passend onderwijs van Sterk VO, de leerplichtambtenaar, de jeugdverpleegkundige en de schoolmaatschappelijk werker. Deze groep professionals ondersteunt de school bij complexe vragen rond kinderen. Bij een overleg met en over een leerling wordt afgesproken wie optreedt als casuscoördinator. Iedere partner vormt de toegangspoort naar een achterveld met meerdere, gerelateerde partners. Daar kan een beroep op gedaan worden als de zwaarte van de problematiek de groep kernpartners overstijgt. Zo kan de schoolmaatschappelijk werker doorverwijzen naar Bureau Jeugdzorg en onderhoudt leerplicht het contact met politie en openbaar ministerie, etc.

Passend onderwijs en transities

'Uitgangspunt is dat studenten geactiveerd en gemotiveerd worden keuzes te maken en stappen te zetten. We zijn in het onderwijs erg gewend te steunen en te helpen, maar zo zit de wereld buiten school niet meer in elkaar. Door ook binnen school in te zetten op de eigen kracht en verantwoordelijkheid van studenten brengen we passend onderwijs en de transities in lijn. Dat is een cultuurverandering waar we als Deltion op inzetten.'

Renske Venhuizen, Deltion College

'Het onderwijs heeft een eigen financiële inrichting en investeert enorm in zorg voordat de jeugdhulp,

Tips en aandachtspunten van thuiszitters

- ★ Zorg voor goede en volledige informatie (aan de jongeren, aan klasgenoten, aan docenten, aan ouders). Informatie die verband houdt met de problemen maar juist ook over de mogelijkheden!
- ★ Ontheffing van de leerplicht kan verlichting bieden, maar vrijstelling kan ook het gevoel geven er soms helemaal niet meer toe te doen.
- ★ Stel de vraag 'Wat heb je nodig om (deels) wel mee te doen?'
- ★ Denk mee over wat er wel kan i.p.v. te focussen op wat niet kan.
- ★ Zorg voor hulp bij de reïntegratie op school, net zoals dat op de werkplek gebeurt.
- ★ Maak gebruik van ervaringsdeskundigen en lotgenoten. Zij kunnen helpen zaken bespreekbaar te maken en kunnen dienen als rolmodel.
- ★ Houd niet vast aan de mentor als gesprekspartner voor de leerling. Een sportleraar kan volgens de thuiszitters heel belangrijk zijn. Deze persoon zou heel veel kunnen signaleren. Wie wordt er als laatste gekozen? Wie staat er alleen? Hoe is iemands lichaamshouding? Heeft iemand veel gezondheidsproblemen? (littekens, afvallen of juist veel aankomen, blauwe plekken, angstig is voor bijv. aanrakingen etc.).
- ★ Kijk ook naar de financiële kant van thuiszitten:
  - geen geld voor een schriftelijke studie.
  - jongere krijgt te horen dat hij niet naar school kan zolang hij schulden heeft.
  - jongere die schoolgeld niet kan betalen.
  - jongere die niet op tijd worden aangemeld door crisisopname.

De tips en de quotes aan de onderkant van de pagina's zijn van twee thuiszitters. Ze zijn lid van de cliëntenraad van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. Jenny de Jeu was tot

1 november 2014 ondersteuner van deze cliëntenraad. In 2009 is op verzoek van deze cliëntenraad het onderzoek *Back to school* uitgevoerd. Hieruit bleek dat veel jongeren met psychische problemen op een bepaald moment langdurig thuis zitten. In de jaren die volgden heeft de cliëntenraad verschillende acties ondernomen om aandacht te vragen voor deze problematiek, zoals het geven van workshops en voorlichting aan betrokkenen.

Het onderzoeksrapport *Back to school* is te downloaden via www.dsp-groep.nl.

COLUMN

Inspiratie voor nog meer verbinding

Een ononderbroken schoolloopbaan. Dat willen we voor alle leerlingen. Maar wat is daar voor nodig? Dat leerlingen zich *gezien* voelen. Gezien in wie ze zijn, in hun talenten en creativiteit, maar ook in wat ze nodig hebben om goed te functioneren op school, thuis en in hun vrije tijd. Ook is belangrijk dat leerlingen zich *gemist* voelen als ze er niet zijn. Je hoort erbij, je bent deel van de groep en we vinden het belangrijk dat het goed met je gaat, ook op school. Deze boodschappen helpen leerlingen zich aan school te verbinden, ook als het even minder goed loopt. Binden doe je ook door te boeien: onderwijs dat past en uitdaagt. En waar risico's gesignaleerd worden is het belangrijk om samen te werken. Jongeren, school, ouders en waar nodig professionals van leerplicht en jeugdhulp. Met elkaar en vanzelfsprekend. Bij de overgang van primair naar voortgezet onderwijs en van voortgezet onderwijs naar mbo, bij behoefte aan extra ondersteuning, bij dreigende schooluitval. Dat gaat vaak al heel erg goed. Er kan veel in de samenwerking in het huidige stelsel en vanaf januari 2015 zijn er nog meer mogelijkheden om te verbinden. Laat u inspireren en deel met ons uw succesvolle oplossing zodat we die volgend jaar voor het voetlicht kunnen brengen.

Chaja Deen | senior adviseur Nederlands Jeugdinstituut, c.deen@nji.nl

De oren en ogen van het samenwerkingsverband

VERSTERKEN REGULIER ONDERWIJS

Samenwerkingsverbanden ondersteunen de scholen bij het waarmaken van passend onderwijs. De begeleiders passend onderwijs begeleiden leerlingen op school en ondersteunen docenten in pedagogisch-didactische aanpak. Er worden trainingen en informatiebijeenkomsten gehouden rond gedragsproblematiek en het bieden van maatwerk. Ook als leerlingen vanuit een bovenscholse voorziening worden teruggeplaatst, krijgt het regulier onderwijs ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband.

Gedragswetenschapper Linda Bras is werkzaam voor het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Delfland. 'Het samenwerkingsverband investeert op verschillende manieren in het vergroten van de deskundigheid van het regulier onderwijs. De begeleiders passend onderwijs zijn wat dit betreft onze oren en ogen. Als zij signaleren dat bepaalde vragen vaak terugkomen, kunnen we een training organiseren. Bijvoorbeeld rond klassenmanagement, handelingsplannen (nu OPP) en omgaan met agressief gedrag. Voorheen organiseerden we voor scholen met rugzakleerlingen informatiebijeenkomsten over gedragsstoornissen als adhd en odd. Vooral docenten van havo en vwo zijn sterk gericht op hun vak en minder geneigd zich te verdiepen in het gedrag van individuele leerlingen. Toch zagen ook zij snel de meerwaarde van dergelijke bijeenkomsten omdat de informatie ook bruikbaar is voor andere dan de rugzakleerling.'

'Als problemen zich steeds bij eenzelfde docent voordoen, kunnen we kiezen voor een observatie in de klas. De begeleider passend onderwijs bespreekt op basis daarvan mogelijke verbeteringen met docent en leerling en biedt daarin ook begeleiding.'

Flex College

'Bij de terugplaatsing vanuit ons Flex College begeleidt de mentor nog 13 weken zowel de leerling als de reguliere school. We kijken wat er moet gebeuren

om de terugplaatsing succesvol te laten verlopen. De mentor is gemiddeld één uur per week beschikbaar voor begeleiding van de leerling of besprekingen met de docent of met beiden. Ook biedt hij of zij ondersteuning bij het uitvoeren van de stappen die geformuleerd zijn in het OPP.'

Coördinator Flex College, Frans van der Zanden: 'Een kind moet kunnen oefenen met wat hij bij ons heeft geleerd. We bouwen op succes en zetten daarom kleine stapjes. We kijken bijvoorbeeld bij welke docent de kans op succes het grootst is. Voor de een kan dat de gymleraar zijn, voor de ander de wiskundedocent.'

Het Flex College van het Samenwerkingsverband VO Delfland biedt verschillende trajecten aan. In totaal staan er 27 leerlingen ingeschreven, variërend van leerlingen die tijdelijk intensieve opvang buiten de reguliere onderwijssetting nodig hebben tot thuiszitters die binnen het Flex College in heel kleine stapjes werken aan terugkeer naar het onderwijs. Het aanbod is volledig op maat, per leerling wordt een traject ingericht dat in lengte en intensiteit varieert.

Succesfactoren!

Elkaar aanspreken

Iedereen heeft z'n eigen rol en verantwoordelijkheid in het realiseren van passend onderwijs. Het is belangrijk dat partners elkaar hierop aanspreken.

'In het uitvoerdersoverleg zitten professionals aan tafel met ieder de eigen instrumenten. Het gaat erom die zo in te zetten dat je op elkaar kunt aansluiten. Je moet niet op elkaars stoel gaan zitten. Maak er een bankje van zodat je naast elkaar kunt zitten. En dan is het belangrijk dat je elkaar respecteert, maar ook aanspreekt. Dat je je ego kunt loslaten en over het belang van je eigen instelling kunt heen kijken. Het gaat niet om ons, het gaat om de kinderen!' **José Kokken, voorzitter Amsterdamse Doorbraakgroep**

'Omdat we elkaar kennen en intensief samenwerken, kunnen we elkaar flink de waarheid zeggen. Maar we kunnen dat van elkaar hebben omdat we allemaal vinden dat iedereen vanuit z'n eigen positie z'n verantwoordelijkheid moet nemen. Alleen dan kun je echt samenwerken en tegelijk allemaal je eigen werk blijven doen.' **Raoul Kneepkens, Sondervick College**

Colofon

Coördinatie en tekst
Yolanthe van der Ree
www.eennieuwverhaal.nl

Tekstbijdragen
Corian Messing, Rally Wagemans

Redactie
Corian Messing, Chaja Deen,
Carry Roozmond

Grafisch ontwerp
hollandse meesters

Fotografie
Judith Bender, Nationale Beeldbank,
Lotte van Boxem
Met dank aan leerlingen van Praktijkschool de Bolster in Groningen. De jongeren op de foto's hebben geen relatie met de inhoud van de artikelen.

Drukwerk
Altijdrukwerk

Uitgave
NJI en Ingrado, december 2014
www.nji.nl | www.ingrado.nl
oplage 1.500 exemplaren

Creativiteit

Creativiteit en buiten de gebaande paden treden. Passend onderwijs slaagt alleen als we ons nek durven uitsteken en verder kijken dan naar wat gangbaar is of voor de hand ligt.

'In Amsterdam is het woord privacy-protocol bij de start van de Actietafel Thuiszitters nooit gevallen. Niet dat men privacy niet belangrijk vindt, maar men wil er samen uitkomen en dan wordt ook met de privacy door iedereen zorgvuldig omgegaan. Op andere plekken zegt een GGz vaak al in een eerste bijeenkomst dat zij geen informatie kan delen zonder schriftelijke toestemming van de ouders. Dan leg je meteen alle creativiteit lam.'

Hans Kruijssen, Gedragswerk

'We kunnen steeds meer. Zo hebben we een jongen van 14 jaar opgevangen die opgenomen moest worden in een instelling, maar zich daar hevig tegen verzette. Naar school kon hij niet meer omdat hij agressief gedrag vertoonde. Nu werken we samen met de Hoenderloo Groep - een organisatie die specialistische 24-uurszorg biedt aan jongeren met complexe gedragsproblemen - die onderwijs op afstand verzorgt. De jongen komt bij ons op de boerderij en het onderwijs wordt begeleid door de Hoenderloo Groep. Ja, het is intensief en inderdaad, soms helemaal niet gemakkelijk, maar het lukt! Dat is het belangrijkste.' **Ingrid Havermans, Zorghoeve Kakelbont**

'Soms kan een kind niet terug naar de reguliere school en dan moet je creatief zijn. Want ook al wordt er door de Commissie van Toewijzing een indicatie voor het speciaal onderwijs afgegeven; daar is in ons geval een lange wachtlijst. Daarom hebben we nu voor een meisje met een autisme-spectrumstoornis besloten dat ze niet terug gaat naar haar reguliere havo/vwo-school en ook niet hoeft te wachten op een plek in het speciaal onderwijs. Voor haar kopen we een onderwijstraject in bij de Wereldschool. Ze komt elke dag naar het Flex College waar ze begeleid wordt bij haar schoolwerk. Dat kost geld, maar een plaatsing in het speciaal onderwijs komt ook voor rekening van het samenwerkingsverband.'

Linda Bras, gedragswetenschapper Samenwerkingsverband VO Delflanden

'Kinderen met een leerplichtonthefving zijn géén thuiszitters volgens de wet. Deze kinderen kunnen wel leren, maar alleen onder zeer bijzondere omstandigheden. Het gaat om kinderen met ernstige gedragsproblematiek die opgevangen moeten worden in een professionele omgeving. Die kinderen moeten we in een situatie zetten waarin ze tot leren kunnen komen. En die situatie laat zich niet met een schaarje knippen. Het zal altijd gaan om een combinatie van onderwijs en jeugdhulp vanuit de gemeente.' **Rich van den Berg, directeur Passend Primair Onderwijs Leiden**

Samenwerking

Samenwerking, gezamenlijke verantwoordelijkheid, de handen ineen. Het zijn begrippen die in veel verhalen terugkomen. Wat maakt samenwerking succesvol?

'Samenwerking lukt als het de cultuur is binnen instellingen om over het eigen hek heen te kijken. Als iedereen alleen z'n eigen tuintje blijft onderhouden, werkt het niet. Naar elkaar toe bewegen, samen creatieve, soms ongewone oplossingen vinden, het belang van de instelling ondergeschikt maken aan dat van het kind. Dat is waar het om gaat en waarom het in Amsterdam lukt en op sommige andere plekken helaas niet. En goed documenteren. Afspraken die je maakt zwart op wit zetten en daarbij ook afspreken wat je wanneer gaat evalueren.' **Hans Kruijssen, Gedragswerk**

'De samenwerking tussen leerplicht en samenwerkingsverband is erg belangrijk in de Utrechtse aanpak. Vanuit het samenwerkingsverband houden de begeleiders passend onderwijs vinger aan de pols op de scholen. Hun informatie dient als input voor het zeer regelmatige overleg tussen leerplicht en samenwerkingsverband. De teamleider leerplicht op zijn beurt haalt voor dit overleg informatie over thuiszitters op bij alle leerplichtambtenaren. Zo blijft iedereen scherp en alert.' **Janine Zanen, loket Passend Onderwijs van samenwerkingsverband Sterk VO in Utrecht**

'Een goede aansluiting onderwijs-zorg is absoluut in het belang van kinderen. Het is helaas nog steeds lastig gemeenten te overtuigen van de positie die onderwijs moet hebben in de samenwerking. Onderwijs wordt te gemakkelijk geplaatst in het rijtje van consultatiebureau, peuterspeelzaal en huisarts, terwijl het onderwijs DE samenwerkingspartner is in de transities. Ieder kind gaat naar school vanaf dat hij of zij 5 jaar is totdat hij minimaal een startkwalificatie heeft behaald. De school signaleert als eerste dat er iets niet pluis is en is daarmee de partner voor de gemeente als het gaat om preventie en om het realiseren van een doorgaande ontwikkeling van kinderen.' **Rich van den Berg, directeur Passend Primair Onderwijs Leiden**

